

**A boldogi
Berecz Antal Általános Iskola
névadója:**

Berecz Antal
földrajztudós, pedagógus
1836. Boldog – 1908. Budapest

∞∞∞ Családtörténet ∞∞∞

A Berecz család történetének kutatása a XVIII-XIX. század fordulójáig vezet vissza bennünket a Felvidékre, Nyitra környékére. Id. Berecz Mihály és Óvári Borbála* két fiúgyermeke, Péter és Mihály a nyitrai prépost, illetve a nyitrai püspök szolgálatában állt.** Ifj. Berecz Mihály az 1830-as évek körül herceg Grassalkovich (III.) Antalnál lett „praefectus bonorum”, azaz jószágigazgató, gazdatiszt. Három gyermeke közül Ferenc Vác város kamarása***, Antal pedig 1835-56 között Boldog község jegyzője.

Bruckner Jenő (Boldog község főjegyzője 1918-1946) históriás könyvébe eredeti okmányok alapján jegyzi be: „1836-ban Nemes Berecz Antal nótárius fizetése 80 forint készpénz, 35 kila rozs, 3 öl fa, 3 szekér széna, 1 mázsa hús, 1 mázsa só.” A jegyző feladatairól a következőképpen szól: „Régi írásos adatok bizonyítják, hogy - bár a község hivatalos feje a községi bíró -, a jegyző volt az akkori közigazgatásnak a lelke, a kapott parancsok végrehajtója, a való élet és a kiadott rendelet összeegyeztetője. A földesúr és a falu népe között állandóan éles ellentétek voltak, s szinte észrevétlenül ékelődött be kettejük közé a nótárius, aki a földesúrnál tisztelettudó közbenjáró volt a jobbágyság érdekében, ellentétek elsímítője, instanciák szerkesztője, általnyújtója, a falu népének bizalmas tanácsadója, a törvények magyarázója.”****

A római katolikus egyház anyakönyvében olvasható adatokból az is kiderül, hogy Berecz Antal családja Boldogon a „numero 6”-os házban lakott. Helyén ma az Acsayháznak is nevezett épület áll, amely jelenleg az Általános Iskola használatában van.

E házban született a képen látható **Berecz Antal** és **Leffler Rozina** első gyermeke, ifj. Berecz Antal 1836. augusztus 16-án.

* ifj. Berecz Antal 1865-ös Directoriumából (id. Farkas Elek tul.)

** Ugyanott (U. o.)

*** U. o.

**** Bruckner Jenő: Boldog község históriája (Községi Könyvtár)

∞∞∞ A gyermekek ∞∞∞

Id. Bercz Antal jegyző-tanítónak és feleségének -boldogi tartózkodásuk idején - négy gyermeke született:

- *Antal* - 1836. augusztus 16-án
- *Ede* - 1839. július 19-én
- *Róza* - 1841. október 4-én
- *Gyula* - 1856. április 11-én

Mindhárom fiúgyermekük magasraívelő pályát futott be.

A kor pedagógiai és tudományos életében jelentős szerepet töltött be ~ *Antal*, kinek pályafutását kötelességünk részletesen megismerni, s példaként az ifjúság elé állítani. Mielőtt ezt megtennénk, nézzük meg, a XIX. század végén miként írtak Edéről és Gyuláról.*

~ *Ede*:

Gimnáziumi tanulmányait Gyöngyösön és Pesten a piaristáknál végezte. 1862-ben Kolozsvárt tanítói oklevelet nyert, s mint elemi iskolai tanító ugyanott két évig működött. 1868-ben Haynald Lajos érsek a kalocsai székesegyház karnagyává nevezte ki. 1879-ben a budapesti felsőbb leányiskola rendes tanára lett, hol az ének- és zeneelméletet, vegytant és csillagászati földrajzot tanítja.

Munkái:

- A zene alapelmélete. (Bp., 1883)
 - Dalfüzér polgári és felsőbb leányiskolák számára (Bp. 1883)
 - Dalkönyvecske népiskolák számára (Bp. 1883)
 - Népszerű vegytan leányiskolák számára. (Bp. 1889)** stb...
- 1894-től 1904-ig Temesvárt a m. k. áll. tanítóképezde tanára, fizika, kémia és zenére kinevezve. 1897-től u. o. a meteorológiai és szeizmológiai obszervatórium vezetője.***

~ *Gyula*:

Tanítói képesítését a budapesti pedagógiumban nyerte. Azután több helyt tanítóskodott; 1884-ben a fiumei polgári fiúiskola igazgatójává nevezték ki, hol a polgári iskolát, de emellett a házi- és szakipar-tanfolyamot is szervezte. 1888-ban a háromszékmegyei tanfelügyelőséghez osztották be. **

1910-ben lugosi királyi tanfelügyelő.****

Nagyobb munkái:

- Fehértemplom város tanügyi története (Fehértemplom, 1882)
- Háromszékmegye iskoláinak története (Sepsiszentgyörgy, 1890)
- Comenius élete és működése (1892), stb...**

* Pádár Sándor készülő helytörténeti munkájából

** A Pallas Nagy Lexikona, 1893. III. 128-129. l. alapján

*** Bercz Ede szolgálati naplója. (Kézirat az egyik unoka,
Dr. Uherkovich Gáborné tulajdonában.)

**** Délmagyarországi Közlöny, Temesvár, 1910. május 3.

∞ Berez Antal ifjúkora és tanulmányai ∞

A XIX. első évtizedeiben Boldog alig 1000 lelket számláló, tisztán római katolikus helység, Grassalkovich-birtok 70 körüli jobbágytelekkel. Itt élte le Berez Antal az első gyermekéveket, szerető szülői és testvérei körében, szerény viszonyok között.* Boldog község történetében is találunk erre utalást. „Amidőn a boldogi gazdák a dézsma kukoricát nem vitték Pestre, e miatt a nótáriust az uraság felmondással fenyegetvén meg, a nótárius instanciált is eképpen: >Keserű fájdalom lepett meg tegnap, midőn az adatott értésemre, hogy az uradalom szolgálatom felmondásául eszmélkedik. Én szegény ember és Atya vagyok, ami már magában elég rúgó ezen vékony kenyér megőrzésére. <”- írja Bruckner Jenő, idézve a jegyző Berez Antalt.**

A gyermekek taníttatásáról is gondoskodnia kellett az atyának. Így került a legnagyobb fiú Vácra, majd a pesti piarista gimnáziumba. S „hogy kedves szülőinek életét, kisebb testvéreinek neveltetését megkönnyíthesse, 1853-ban a kegyes tanítórendbe lépett.”*** 1860-ban már a lévai gimnáziumban tanít, ahol a harmadik osztályban Baross Gábor is a tanítványai közé tartozik. Ugyanez év őszétől Kolozsvárra kerül, ahol barátja lesz gróf Mikó Imrének, „Erdély Széchenyijének”. Az ő közvetítésével kerül nevelőnek az ifjú Pálffy grófok, József és János mellé.

Ebből az időből – 1865-ből - maradt az utókorra egy naplószerű könyvecske. (Directórium) Ifj. Berez Antal ceruzás feljegyzéseket írt bele a levelezéséről, utazásairól, az időjárásról, és a legfontosabb politikai eseményekről. E könyv bizonyítja, hogy öccsével, Edével, s húgával, Rózával is gyakran váltott levelet, és rendszeres látogatója volt az ekkor már Vácson élő családjának. Rózáról mindössze az ő feljegyzéseiből tudunk valamit. 1865. szilveszterén jegyezte be Berez Antal a könyvbe a következő sorokat: „{Levél}...Rózától, melyben tudatja, hogy férjhez akar menni.”****

Nevelői alkalmazásában két évig a rendházon kívül tartózkodott, és gyakran megfordult külföldön is. Természettudományos érdeklődése mindinkább elmélyült, így 1871-ben végső elhatározásra jutott: kilépett a piarista rendből, és a természettudományok népszerűsítésének szentelte magát.

* Farkasfalvy Imre: Berez Antal emlékezete

** Bruckner Jenő idézett műve (i. m.)

*** Farkasfalvy I. i. m.

**** Ifj. Berez Antal Directóriumából

∞∞∞ A természettudós ∞∞∞

Berecz Antal már piarista szerzetes korában rokonszenvezett a természettudományokkal, hiszen 1858-60 között a bécsi egyetemen képezte magát. Felismerte, hogy az abszolutizmus alatt nálunk a természettudományi műveltség mennyire elmaradt. Ennek ellensúlyozására néhány kitűnő tudóssal együtt 1868-ban „Természet” címmel ismeretterjesztő folyóiratot alapított, melynek szerkesztője és kiadója volt egy személyben. *

A rendből való kilépése után 1872-ben Hunfalvy Jánossal, Vámbéry Árminnal és Xantus Jánossal együtt megalapította a Magyar Földrajzi Társaságot.

Ebben a tisztségben folyamatosan 32 éven át működött, ugyanezen idő alatt a Földrajzi Közlemények szerkesztője is volt. 1904-től haláláig a tiszteletbeli örökös főtitkári címet viselte.

Jelentős érdemei voltak a Magyar Afrika Társaság létrehozásában és vezetésében. **

Az ifjú tudós

Nyelvtudása és megnyerő modora alkalmassá tette a Magyar Földrajzi Társaság nemzetközi ügyeinek intézésére is. Külföldi kongresszusokon méltón képviselte a hazai földrajzi és rokon tudományágakat. A sarkkutató iránti különös érdeklődésére vall, hogy levelezésben állt többek között Nansennel, aki 1898-ban a Társaság vendégeként Budapesten is járt. ***

Térképészeti munkássága is jelentős: munkatársa volt Brózik Károlynak a Nagy Magyar Atlasz szerkesztésében.

Farkasfalvy Imre nekrológja szerint „térképet a kiadók nála nélkül - úgyszólván – nem is bocsátottak áruba...”****

Szervezőmunkájának sokrétűsége miatt saját, elmélyedt kutatási munkára kevés ideje maradt. Könyvei és egyéb közleményei inkább népszerűsítő jellegűek. *****

* Id. dr. Farkas Elek írása Berecz Antalról (Kézirat)

** U. o.

*** U. o.

**** U. o.

∞∞∞ A pedagógus ∞∞∞

Berecz Antal a piarista rendtől megválva világi pályára lépett, és 1871-ben - 35 évesen - megházasodott. Felesége, Wagner Alojzia egyetlen gyermekük születése után öt évvel tüdőbajban meghalt. A kislány nevelése az édesapára maradt.

**Bercz Antal leánya,
Lujza**

Ebben az időben a hazai nőnevelés még csak alakulófélben volt, s elsősorban idegen nevelőnők tanították a leányokat idegen nyelvre, zenére, festésre...* Gróf Teleki Blankával együtt Bercz Antal is úttörője volt annak az irányzatnak, mely szerint „a nő a nemzetnek gondozója, tőle függ a család, a társadalom képe”,...épp ezért „a nőnevelés nemzeti ügy, a nemzeti szellem legfontosabb tényezője”.**

Így lett Bercz Antal az 1875-ben megalakuló budapesti felsőbb leányiskola tanára, majd két év múlva igazgatója. Ez az iskola lett a második otthona leányának, Lujzának is.

Az első intézményt követte a többi: a szegedi, mezőtúri, temesvári, lőcsei, stb... Trefort Ágoston kultuszminister hamarosan a felsőbb magyar leányiskolák miniszteri biztosává nevezte ki Bercz Antalt, aki európai színvonalú intézményhálózattá fejlesztette a női középiskolákat.

Mint a Középiskolai Tanáregylet elnöke tapintatos eljárásával a különböző érdekű és nézetű tanárokat egyesíteni tudta. Elnökként nagy hatással volt a tantervek, miniszteri szabályrendeletek s a legújabb középiskolai törvényjavaslat készítésében, s általában ki tudta vívni, hogy őt minden, a középiskolákra vonatkozó kérdésben, mint szakértőt meghallgassák.***

Sokoldalú tudással párosult lelki műveltsége irányt teremtett a hazai nőnevelés terén. Tanítványai szerették, tanártársai tisztelték...****

Utóda, dr. Vajda Gyula így fogalmazta meg Bercz Antal ma is megszívlelendő legfőbb pedagógiai elvét:

„Tanítóvá csak az lehet, kinek lelke másokban él...”

* Dr. Vajda Gyula: Bercz Antal (Trencsén, 1906)

** U. o.

*** Újságcikk B. A-ról (Vasárnapi Újság, 1884. VII. 24.)

**** Dr. Vajda Gy. i. m.